

munikációs és kapcsolatteremtő készség szerepelt a vezető helyen (50% ezt tekintette a legfontosabbnak), ezt követte a lelkesedés és motiváció, majd a határidők betartása. A három legkisebb mértékben igényelt jártasság a projektvezetés (ennek alacsony fontossága meglepő, oka az lehet, hogy a hivatalok valószínűleg csak a munkakezdő fiatalok feladataira gondoltak), az online/CD-ROM adatbázisok ismerete és a pénzügyi jártasság volt.

A következő következtetéseket lehet levonni:

- a gyakorlat jó alkalmat ad a hallgatóknak a leendő munkaalkalmak feltérképezésére;
- a fogadó szervezetek nagy választéka a tudományág széles körű lehetőségeit tükrözi;
- a gyakornoki munkakörök az információszervezés alapvető területeire (informatéchnológiai fejlesztés) koncentrálnak;
- az emberekhez kapcsolódó jártasságokat tartják a legfontosabbnak;
- az igényelt képességek tanulmányozása lehetőséget ad az oktatás fejlesztésére.

(Novák István)

Lásd még 196, 215

Egyesületek, konferenciák

Lásd 269, 278

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

95/224

TANG, Shaoming: The present and future development of the National Library of China = Focus Int.Comp.Lib. 25.vol. 1994. 2.no. 73-78.p.

A kínai nemzeti könyvtár jelenlegi helyzete és a jövő fejlesztési tervei

Nemzeti könyvtár

A Kínai Népköztársaság Nemzeti Könyvtára általános tudományos könyvtár, nemzeti bibliográfiai központ, Kína köteleispéldány-törvénye értelmében felelős az ország területén kiadott dokumentumok megőrzéséért. 1992 végére az állomány elérte a 17 millió kötetet, az éves növekedés 600-700 ezer kötet.

30 olvasóterme 3000 olvasó részére nyújt helyet, s mintegy egymillió kötetnyi könyv és kurrens folyóirat található szabadpolcon. A technikai lehetőségek bővülésével az SDI szolgáltatás minősége is javult, a használók ma már CD-ROM adatbázisokban is kereshetnek.

A könyvtárközi kölcsönzés révén – a tartományi, városi, megyei, illetve üzemi és az egyetemi könyvtárakon keresztül – az ország szinte teljes lakosságát ellátja. A világ 30 országának 260 könyvtárával tart fenn könyvtárközi kölcsönzési kapcsolatot.

A nemzeti könyvtár bibliográfiai ellenőrzési részlegének fő feladata a kínai MARC formátumú szabványos bibliográfiai adatok előállítás, gyűjtése és terjesztése. E kínai MARC formátumot felhasználva hozták létre a következő retrospektív központi katalógusokat: a régi és ritka könyvek általános országos katalógusát, a köztársaság (1911-1949) országos katalógusát és a nyugati nyelvű időszaki kiadványok országos központi katalógusát. A könyvtár jelenleg az OCLC-vel szorosan együttműködve dolgozik a köztársaság országos katalógusa rekordjainak az OCLC adatbázisába való betöltésén. A nemzeti könyvtár Kína ISDS központjának feladatát is ellátja.

Az országos szabványosítási és automatizálási program keretében a megfelelő dokumentációs szabványok (kínai tárgyszójegyzék, kínai könyvek osztályozási rendszere stb.) kidolgozását vállalta magára a könyvtár. A következő számítógépes rendszereket szerezte be: 1. az M-150-es számítógépes rendszert 2. a CLSI kölcsönzési rendszert (mindkettőt a 80-as évek közepe óta használják) 3. a NEC ACOS-630-as rendszert, amely 1991 óta a könyvtár központi hálózataként működik és számos modulja még fejlesztés alatt áll, végül 4. a francia Lasernet op-

tikailemez-tároló és visszakereső rendszerét, melyet kísérleti jelleggel használnak a Sung és Yuan dinasztia idején kiadott pótolhatatlan értékű régi könyvek teljes szövegének bevitelére. A megfelelő harver és szoftver beszerzésének köszönhetően ma már jónéhány adatbázis áll a használók rendelkezésére:

1. az LC MARC bibliográfiai adatbázis (1 millió rekord);

2. az ISDS időszaki kiadványok adatbázisa (600 ezer rekord);

3. a nyugati nyelveken megjelenő időszaki kiadványok adatbázisa (20 ezer rekord 600 könyvtárból);

4. a kínai jelek leíró szótára (40 ezer kínai jel leíró adataival);

5. a kínai bibliográfiai adatbázis (100 ezer rekord az 1988 óta megjelent kínai könyvekről).

A további számítógépes fejlesztések célja:

– az összes munkafolyamat automatizálásával egy olyan online többfunkciós számítógépes rendszer megteremtése, amely a különböző nyelvű irodalom feldolgozására és bibliográfiai adatbázisok építésére egyaránt alkalmas;

– a nemzeti könyvtár NEC ACOS-630-as rendszerének bekapcsolása Kína csomagkapcsolt hálózatába és a nemzetközi nyilvános-csomagkapcsolt hálózatba;

– több felhasználós kisszámítógépes CD-ROM hálózat kiépítése, kínai CD-ROM termékek kifejlesztése.

A fenti célkitűzésekkel összhangban a 90-es években az alábbi feladatokat kell megvalósítani:

– az előzetes kiadványszámozási (CIP) rekordok bevezetése, egyelőre a bibliográfiai szolgáltatásokban;

– kínai MARC rekordok előállítás és terjesztése CD-ROM-on, beleértve a nyugati nyelvű időszaki kiadványok és a köztársaság (1911-1949) országos központi katalógusát;

– az optikailemez-technológia továbbfejlesztése a korábbi időszakból származó régi kínai könyvek teljes szövegének tárolására és visszakeresésére;

– a könyvtári szolgáltatások, ezen belül főként az SDI és a vezető állami intézmények és szervezeteknek készített témafigyelés minőségének (és sebességének) javítása elektronikus dokumentumszolgáltatás útján;

– a könyvtárak közötti együttműködés fokozása a szabványosítás és hálózatépítés területén;

– a hagyományos munkafolyamatok átszervezése, amely a személyzet átképzését is maga után vonja.

A kínai nemzeti könyvtár személyzete jelenleg 1680 fő, közülük 432-nek van egyetemi vagy főiskolai végzettsége. Az átképzés nemcsak hagyományos tanfolyamokat, szemináriumokat jelent, hanem külföldi tanulmányutak, könyvtárosscseré-programok szervezését is.

Funkcióinak erősítésével, s az ismertetett célok elérésével Kína nemzeti könyvtára remélhetőleg a világ számára sokkal nyitottabb és könnyebben elérhető lesz, és új profiljával képes lesz a következő század kihívásaira válaszolni.

(Feimer Ágnes)

Lásd még 301

Egyetemi és felsőoktatási könyvtárak

95/225

REESSING-FIDORRA, Marianne: Neue Impulse für die Hochschulbibliotheken im Vereinigten Königreich. Die Bedeutung des Follett-Reports = Bibliotheksdienst. 29.Jg. 1995. 2.no. 196-200.p.

Új fejlemények a felsőoktatási könyvtárak számára az Egyesült Királyságban. A Follett-jelentés jelentősége

Egyetemi könyvtár; Jelentés -vizsgálati; Kutatás információellátása; Oktatás információellátása

1993 decemberében a "Joint Funding Councils' Libraries Review Group" (=kb. a könyvtárak finanszírozásáért felelős közös bizottság) jelentést terjesztett elő az Egyesült Királyság felsőoktatási könyvtárainak helyzetéről. A jelentést a munkacsoport elnökéről, Sir Brian Folletről nevezték el, és rövidített formában csatolták hozzá a Fielden-jelentést és a "Könyvtárak és az információtechnológia" c. jelentés anyagát is.

A Follett vezette bizottság négy olyan (angol, skót, walesi ill. észak-írországi) grémiumból áll, amelyek 1992 óta a felsőoktatási könyvtárak fi-

nanszírozásáért felelősek az Egyesült Királyságban. A bizottság munkájában a felsőoktatási intézmények képviselői (rektorok, prorektorok), könyvtárosok, gazdasági és közigazgatási szakemberek egyaránt részt vettek. A testület tevékenységének hátterében az állt, hogy a kilencvenes évek eleje óta a brit felsőoktatási könyvtáraknak egyrészt erősen növekvő hallgatói létszámmal és az új információtechnológia kihívásaival, másrészt az infláció és az áremelkedések következtében egyre csökkenő anyagi eszközökkel kell számolniuk. A hallgatók száma például az 1992/93-as tanévben 57%-kal nőtt az 1988/89-es évhez képest. 1980 és 1992 között a folyóiratok árindexe 300%-kal emelkedett, miközben a beszerzésükre fordítható gyarapítási keret csak 111%-kal lett nagyobb.

A Follett-jelentés alapvetően a négy finanszírozó szervezethez illetve az egyes felsőoktatási intézményekhez szól. Fő mondanivalója, hogy aki jól működő könyvtárat szeretne, az fizessen is érte. Mindazonáltal nagyobb állami támogatásra a felsőoktatási intézmények nem számíthatnak.

Bizonyos célokra, mint pl. épületbővítés 50 millió font áll rendelkezésre, de csak azzal a feltétellel, hogy maguk az intézmények is 140 millió fontot beruháznak. További 15 millió az új technológia alkalmazására, ill. 10 millió szellemtudományi különgyűjtemények kialakítására fordítható. Mivel sok egyetem és főiskola a gazdasági életből jelentős bevételekhez jut, szívesen vállalkozik arra, hogy saját anyagiakkal is hozzájáruljon egy program finanszírozásához, ha így további pénzeszközöket nyer a könyvtár számára.

A munkacsoport nem dolgozott ki merev normákat (mint pl. a folyóirat-beszerzés irányzamai): a könyvtáraknak elemezniük kell sajátos helyzetüket és az anyaintézménnyel való, a korábbinál intenzívebb együttműködéssel kell megoldást találniuk.

A Follett-jelentés tulajdonképpen ajánlások gyűjteménye, melynek középpontjában az oktatás és a kutatás számára nyújtott szolgáltatások, valamint az új technológia alkalmazása áll. A növekvő hallgatói létszámra való tekintettel hosszabb nyitvatartási időt és több olvasói férőhely kialakítását ajánlja. Az állománygyarapításnál a folyóiratokkal szemben ismét a monográfiákra, ezen belül is a tankönyvekre és az ajánlott

irodalomra helyeződik át a hangsúly. Az irodalmi választék javítása az intézmények és a könyvtárak közötti intenzívebb együttműködéssel oldható meg. A használók képzése során el kell érni, hogy a könyvtárhasználat, a számítógépes irodalomkeresés és a tudományos kutatómunka módszereinek oktatása beépüljön a tanmenetbe. A könyvtárosok mint oktatók szerepét erősíteni kell, s egyre inkább információközvetítőkké kell válniuk. A magasabb követelmények teljesítése csak akkor lehetséges, ha a könyvtárak rendszeresen ellenőrzik és szükség esetén újra meghatározzák munkafolyamataikat, személyi ráfordításait és célkitűzéseiket.

Az együttműködés vezérelve a brit felsőoktatási könyvtárak számára új. A Thatcher-korszak óta ugyanis az egyetemektől (és intézményektől) a versengést várják el; az egyes könyvtárak közötti együttműködés visszaféldött, az egyetlen kivételt a British Library jelenti. A folyóirat-beszerzések koordinálásának új módjait kell kidolgozni, hogy a kutatáshoz szükséges folyóiratok a növekvő árak ellenére is egy-egy városon vagy régióon belül rendelkezésre álljanak. Ezzel kapcsolatban az elektronikus dokumentumrendelés egyre nagyobb jelentőséget kap. A British Library szolgáltatásain kívül regionális vagy városon belüli szolgáltatásokat is ki kell fejleszteni, melyek külön anyagi támogatást igényelnek.

A Follett-jelentés összességében a mai brit felsőoktatási könyvtárügy átfogó elemzését adja, könyvtárpolitikai jelentősége – amint ezt az angol szakirodalom is tanúsítja – igen nagy. Fontos érvelési segédletet jelent az anyaintézményen belüli és kívüli támogatások kérésénél azáltal, hogy a könyvtárnak a kutatás és oktatás információellátásában betöltött központi funkcióját és az elektronikus információhálózatban egyre erősödő közvetítői szerepét hangsúlyozza. A Follett-jelentés valószínűleg élenkítően hat majd egyes megkövesedett brit könyvtári struktúrákra és világossá teszi, hogy manapság nem számíthatunk pénzügyi csodákra, segítséget a könyvtárak elsősorban saját maguktól várhatnak.

(Feimer Ágnes)

Lásd még 204, 216, 254, 263, 267-277, 293-294

95/226

VAVREK, Bernard: Rural libraries and community development = Wilson Libr.Bull. 69.vol. 1994. 5.no. 42-44.p. Bibliogr. 6 tétel.

A vidéki könyvtárak és a közösségek helyzete az Egyesült Államokban

Községi könyvtár; Városi könyvtár; Vezetés

Az amerikai közművelődési könyvtárügy tárgyalása során nem szabad figyelmen kívül hagyni a tényt, hogy a közkönyvtárak többsége a vidéki kisvárosokban található. 1991-es adatok szerint a közkönyvtárak 80%-a (7210 könyvtár) 25 ezer lakosnál kisebb városokban működik, sőt, ezek közül 2695 olyan településeken található, ahol 2500-nál is kevesebben élnek. A szerző azt vizsgálja, hogy milyen feltételei vannak e könyvtárak fejlesztésének, korszerűsítésének, milyen sajátosságokat kell figyelembe venniük a tervezőknek.

A vidéki vezetők hagyományosan konzervatívak, nem szeretik az új ötletekkel megjelenő kívülállókat. A konzervatív hozzáállás sajátja lehet a könyvtárosoknak és a könyvtári irányítók-nak is, ami a tapasztalatok és a szakképzettség hiányosságait tükrözi. A 25 ezer lakosnál kisebb települések könyvtárosainak csak 21%-a, a 2500-nál kisebbekéinek pedig mindössze 4%-a rendelkezik magiszteri diplomával. Ennek fő okai: a lakosság elégedett a helyi szolgáltatások színvonalával, a munkáltató nem hajlandó "diplomás" fizetéseket fizetni, kevés a szétszórt településeket ellátó könyvtáros iskola. Nagy szükség lenne az új technológiákra irányuló továbbképzésre is.

A megfelelő szakképzettség problémáin kívül a következőket kell figyelembe venni.

A könyvtári gondnokok (trustees) szerepe. A gondnokok nemcsak alkalmazzák és elbocsátják a könyvtárosokat, de ők felelősek a könyvtár teljes pénzügyi helyzetéért. Mivel a két fél közötti bármiféle súrlódás akadálya a fejlődésnek, a gondnokok képzésére is figyelmet kell fordítani. Erre már vannak is jó példák: gyakorlati tanfolyamok keretében a tagállami könyvtárak (state li-

braries) gondoskodhatnak a könyvtári gondnokok szakképzéséről.

Felmérések, marketing. Egy tipikus vidéki könyvtár valószínűleg sohasem végzett használati felmérést; a tervezés, az olvasószolgálat "ad hoc" alapon működik. Annak ellenére, hogy a legkisebb könyvtárakban is bő a választék az információforrások között, az olvasók főleg a bestsellerek és a szórakoztató olvasmányok iránt érdeklődnek, a könyvtárat kizárólag könyvek, folyóiratok és újságok leőhelyének tekintik. Közönségkapcsolatokra, propagandára nincs pénz, marad a Könyvtáros Egyesület propagandája, amely szintén a könyvekre és az olvasásra irányul.

Női használók. A vidéki könyvtárak használói-nak 70%-a nő. E jelenség okát nem lehet pontosan tudni, de vannak vélemények, amelyek szerint a női könyvtárosok nőiesítették el a könyvtárat azzal, hogy a beszerzések során elsősorban a saját ízlésüket vették figyelembe.

Tudomásul kell venni, hogy a 19. században a tömegek elérését célzó közkönyvtárügy nem kaphat helyet az információs szupersztrádán. Nemcsak arról van szó, hogy egy intézmény új nevet keres magának; a probléma egy olyan társadalmi szerepért folyó verseny, amelyik nem létezik többé. Az új könyvtárügy az Internet.

Sokan úgy vélik, hogy a megoldás a vidéki könyvtárak számára sem lehet más, mint az elektronikus hálózatra épülő információtechnológia, pedig ezt nem szabadna önmagában célnak tekinteni. Az információtechnológia hajhászása oda vezethet, hogy megszűnik a kis közösségek emberi összetartó ereje, s a közösség tagjai "galaktikus világpolgárokká" válnak. Nem szabad országos irányelveket várni, sem divatirányzatokat követni, hanem a vidéki települések között olyan együttműködésre van szükség, amelynek során a technológiát az illető közösségek sajátos igényeinek megfelelően alkalmazzák.

(Novák István)

95/227

BAIER, Hans: Spuren in die Zukunft legen. Bibliotheken in Weimar, Europas Kulturhauptstadt von 1999 = Buch Bibl. 47.Jg. 1995. 1.no. 40-44.p.

Az 1999-re Európa kulturális fővárosává váló Weimar könyvtárai

Műemlékkönyvtár; Szakkönyvtár -irodalomtudományi; Városi könyvtár

1999-ben, Goethe születésének kétszázötvenedik, a Német Szövetségi Köztársaság alapításának ötvenedik évfordulójára a 60 ezer lakosú thüringiai Weimar lesz "Európa Kulturális Fővárosa". Az Európai Unió nem is választhatott volna jobban, hiszen Weimarban olyan nagynevű klasszikusok éltek és dolgoztak, mint Goethe, Schiller, Nietzsche vagy Liszt, s ahol közel 150 oktatási intézmény tanúskodik a város régi kulturális hagyományairól. A jelen cikk a város két eltérő jellegű könyvtárát mutatja be: az 1878-ban alapított városi könyvtárát és a több, mint 300 éves Duchess Anna Amalia könyvtárát, a német klasszicizmus központi könyvtárát, amelyik ma elsősorban a kutatókat szolgálja. Bár megvanak a sajátos gondjaik, mindkét könyvtár egy új épület felépítését tervezi a jubileumi évfordulóra. (Autoref.)

95/228

BUNKE, Christa: Die Berliner Stadtbibliotheken – Tradition und Perspektive = Buch Bibl. 47.Jg. 1995. 1.no. 32-39.p.

A berlini városi könyvtár – hagyomány és perspektívák

Általános tudományos könyvtár; Feladatkör; Városi könyvtár

Az 1901-ben alapított intézmény 1928 óta általános gyűjtőkörű tudományos könyvtár, 1955 óta pedig Kelet-Berlin Központi Városi Könyvtáraként működik. 1966-ban korszerű épülethez jutott: a Spree-szigeten levő hagyományos régi épületét egy melléje épített modern könyvtárpépülettel egészítették ki, azóta képes a városi könyvtári funkciók teljes körű betöltésére. Állományát, mely 1,3 millió dokumentumból áll, minden 14. évét betöltött polgár használhatja.

A törzsállományon kívül az egyes részlegek sajátos szolgáltatásokat is nyújtanak. Ilyenek:

– Általános tájékoztatás és bibliográfiai olvasóterem.

– Kiállítási és rendezvényi centrum.

– Zenei Könyvtár, értékes régi állománnyal (zeneművek a 18-19. századból, fonográf hengerek a 19. századból stb.) és igen gazdag mai kotta, zenetörténeti irodalom és hanghordozó gyűjteménnyel.

– Hangtár, mely 38 nyelven tartalmaz nyelveleckéket és irodalmi anyagot.

– Artotéka. 1973-tól működik, eredeti grafikákat és reprodukciókat tartalmaz.

– Diatéka, mely 170 ezer földrajzi ill. művészeti témájú diafelvételt foglal magában.

– Orvosi könyvtár. 1953 óta működik a Városi Könyvtár keretében. Feladata a berlini orvosok ellátása a német nyelvű szakirodalommal (38 ezer kötet, 270 kurrens folyóirat) és szakirodalmi információval (MEDLINE, REHADAT).

– Tanácsi könyvtár. Az 1815-ben magisztrátusi könyvtárként alapított gyűjtemény jogutóda és folytatója. Gyűjtőköre: állam és jogtudomány, közigazgatás, közgazdaság, statisztika, kommunális politika. 1991 óta közigazgatási szakkönyvtári funkcióját a Szenátusi Könyvtár vette át, azóta jogtudományi gyűjteményként működik.

– Berlin-gyűjtemény, mely helytörténeti és helyismereti funkciót tölt be.

– Történeti gyűjtemények. Az alapítás utáni években a könyvtár tulajdonába került különböző gyűjteményeket tartalmazza. Különösen értékes közülük az 1674-ben alapított "Szürke Kolostori Gimnázium" könyvtára, az 1848/49-es és a munkásmozgalmi gyűjtemények anyaga.

A berlini fal lebontása után sajátos helyzet alakult ki: a városnak két központi könyvtára lett. A régi Városi Könyvtár funkciói közül több kérdésessé vált. Az első időszakban az olvasótermek is kiürültek, mert a közönség nagy részének igényeit a nyugat-berlini könyvtárak jobban ki tudták elégíteni. A könyvtár igyekezett az új kihívásoknak megfelelni: főlépédegyainak kiseljejezésével párhuzamosan jelentősen felrissítette állományát, különösen annak jogi és közgazdasági részét. Lassanként visszazerezte régi közönségét, kiegészülve a régi szakirodalomban búvárkodó nyugat-berliniekkel.

A könyvtár előtt még jelentős fejlesztési feladatok állnak, ha meg akar felelni az 1994. évben elfogadott városi könyvtárfejlesztési terveknek. A két azonos funkciójú könyvtár (a Városi Könyvtár és az Amerikai Emlékkönyvtár) jogi helyzetét a

városi önkormányzat úgy oldotta meg, hogy egységesítette őket Berlińi Központi és Tartományi Könyvtár néven, közös igazgatóság alatt. A könyvtárak a régi helyükön működnek, az egységesítés és a funkciók elkülönítése több lépcsőben fog megtörténni, ezek közül még csak az elsők látszanak világosan.

(Katsányi Sándor)

95/229

LETTNER, Hans: Ein Zentrum gelebter Musikkultur – Die neue Mediathek in Salzburg = Buch Bibl. 47.Jg. 1995. 1.no. 49-51.p.

Az éló zenei kultúra központja – Salzburg új médiatára

Eszköztár; Városi könyvtár; Zenei könyvtár

Salzburg mint Wolfgang Amadeus Mozart szülővárosa, a Mozarteum és az Ünnepi Játékok otthona régi zenei hagyományokkal rendelkezik. A Salzburgi Városi Könyvtárban egy zenei könyvtárat és médiatárat integráló zenei könyvtári központot hoztak létre, amely egyedülálló egész Ausztriában. Itt minden zenei irányzat megtalálható: klasszikus és populáris, hagyományos és modern, elit és népzenei, nyugati és nem nyugati. A technikai berendezésekkel gazdagon ellátott médiatár széles körű rendezvényeknek ad otthont, pl. hagyományos koncertek, felolvasások, előadások, multimédia bemutatók. Az egy éve működő intézmény iránti használói érdeklődés felülmúlja a kezdeti elképzeléseket.

(Autoref.)

Lásd még 193, 211, 213, 235-236, 262, 287-289

Tudományos- és szakkönyvtárak

Lásd 227-228

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

95/230

KNUTH, Rebecca: Five international organizations linking children and books = IFLA J. 20.vol. 1994. 4.no. 428-440.p. Bibliogr. 45 tétel.

Res. francia, német és spanyol nyelven

Öt nemzetközi szervezet szerepe a gyermekek és a könyvek "összehozásában"

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Gyermek- és ifjúsági olvasók

A cikk öt nemzetközi szervezet (UNESCO, International Youth Library, International Board on Books for Young People, International Association of School Librarianship, IFLA) céljait és programjait vizsgálja meg a gyermekek könyvellátásával kapcsolatos közös céllal kapcsolatban. A következő témákkal foglalkozik: könyvek hozzáférhetősége a fejlődő országokban; könyvkiadás; iskolai könyvtárak; olvasásra nevelés; könyvek fogyatékos és hátrányos helyzetű gyermekek számára; statisztikák és szabványok; innovatív szolgáltatások gyermekeknek; kutatás és továbbképzés.

(Autoref.)

Lásd még 286

Iskolai könyvtárak

95/231

HEEKS, Peggy: New words for old: serving the school community = Sch.Lib. 42.vol. 1994. 3.no. 86-87.p. Bibliogr. 9 tétel.

Új kifejezések divatja az iskolai könyvtárügyben

Iskolai könyvtár; Terminológia

Az iskolai könyvtárügy fejlődése nyomán új, divatos kifejezések születtek, amelyek nem minden esetben jobbak és kifejezőbbek a régebbi terminológiánál. "Ne hagyjuk magunkat a divattól félrevezetni" szólít fel a szerző, majd tüzetesebben megvizsgál néhány régi-új kifejezést.

Erőforrásközpont – könyvtár. Az iskolai könyvtárosi szakma hosszú évek óta próbálkozik azzal, hogy az "iskolai könyvtár" fogalmát pontosítsa. Bármilyen név merül fel, a divatos "központ" kifejezés nem hiányozhat belőle. Ez nem szerencsés, mert az egész iskolára kiterjedő szolgáltató szervezet helyett egy központi helyre utal. Az "erőforrás" terminust akkor kezdték bevezetni, amikor a könyvtár tevékenysége különféle tanulási segédanyagok készítésével egészült ki (munkalapok, ismeretterjesztő füzetek stb.). Azóta a munkalapok kezdenek kimenni a divatból, s ismét nagyobb szerep jut a tankönyveknek. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az "erőforrás" azóta többféle jelentéstartalmat is kapott. Az iskolai könyvtárügyben "erőforrás" alatt egykor kizárólag oktatási anyagot értettek, de ma – a szó használójától és a szöveggörnyezettől függően – jelenthet pénzt, személyzetet és berendezést is. A "média" terminus is gyakran előfordul az iskolai könyvtár megnevezésében, arra utalva, hogy a könyvtár nemcsak könyveket szolgált. De ma már erre a megkülönböztetésre sem lenne szükség, hiszen magától értetődővé vált, hogy egy iskolai könyvtárnak többféle információhordozót kell szolgáltatnia.

Ügyfelek – használók. Nagy-Britanniában a piacgazdaság kiszélesítésének egyik, már-már neveléses mellékterméke, hogy a vasúton utazókat vagy a közkönyvtár használóit utasok illetve használók helyett "ügyfeleknek" kezdték el nevezni. Az igazi ügyfelek azonban válogathatnak az üzletek, bankok és hotelek között, de a közszolgáltatások használóiról nem mondható el ugyanez. A dolognak azonban jó oldala is van: példák igazolják, hogy az "ügyfél" fogalmával együttjáró marketing-stratégia alkalmazásának köszönhetően az iskolai könyvtárak például kiszélesítik a használók körét, gyümölcsöző

együttműködést szerveznek, felméri a használói igényeket.

Integráció – támogatás. Az integráció az új, a támogatás a régi kifejezés, de mit integrálunk, illetve támogatunk? Az integráció az amerikai szóhasználatban a tanrendi tantárgyak összevonását jelenti, Angliában viszont az iskolai könyvtár bevonását az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó munkába. A "támogatás" arra utal, hogy az iskolai könyvtár könyvtárhasználati oktatást nyújt és biztosítja az egyes tárgyak oktatásához szükséges dokumentumokat. Angliában az új országos tanrend (National Curriculum) nyomán új, a "támogatás"-hoz képest előrelépést jelentő kapcsolat alakult ki a könyvtárosok és a tanárok között. Kutatások igazolják, hogy az iskolai könyvtárosok, megismerkedve az új tanrend követelményeivel, lépéseket tettek a szükséges anyagok beszerzésére, eldöntötték, hogy milyen jellegű segítséget kell nyújtani a tanároknak, velük közösen szervezték meg a tantárgyi munkát és vezették le a könyvtárhasználati képzést. Ez már több támogatásnál, ezért helyesebb lenne az "együttműködés" kifejezés bevezetése.

Fejlesztési terv és politika. A "politika" a 80-as évek kifejezése. Ebben az időben a brit oktatási hatóságok azt szorgalmazták, hogy "minden iskolának legyen könyvtárpolitikája." Naív remény volt azt hinni, hogy a hatósági ajánlások nyomán született politikákat a gyakorlatban is meg fogják valósítani. A legtöbb esetben hamar elfelejtettek ezekről a dokumentumokról. A jelenlegi oktatási politika ezzel szemben fejlesztési tervek készítésére ösztönzi az iskolákat, amelyek megvalósítását évente ellenőrzik. E tervek jelentős hatást gyakorolnak az iskolai könyvtárakra. Egyrészt keretet adnak a könyvtárvezetés számára a prioritások meghatározására, az eredmények ellenőrzésére, másrészt alkalmat teremtenek az iskola és könyvtár gondjainak, vágyainak az integrálására.

(Novák István)

95/232

HERRING, James E.: Information technology developments in secondary schools: implications for school librarians = *Int.Rev.Child.Lit.Libr.* 9.vol. 1994. 1.no. 24-31.p. Bibliogr. 25 tétel.

Információs technológia a középiskolákban: az iskolai könyvtáros szerepe

Információtechnológia; Középiskolai könyvtár; Továbbképzés

Az utóbbi években a brit középiskolai könyvtárakban egyre nagyobb szerepet kap az információs technológia (IT) az oktatás és a tanulás támogatásában. Az iskolai könyvtárosok jövőbeli feladatait a következő tényezők befolyásolják: az országos tanterv, a hatékony tanuláshoz szükséges információs jártasság növekvő jelentősége és az IT fejleményei, pl. a hálózatosítás. Így pl. az iskolai könyvtáros feladata lesz az IT hatékony alkalmazásának előmozdítása az egyes tantárgyak vonatkozásában, valamint az IT-re épülő információforrások biztosítása a tanárok és a tanulók számára. Nagy szükség van az iskolai könyvtárosok képzésére is az IT terén. Az iskolai könyvtárosok a saját IT-ismereteik alapján befolyásolhatják a terterv kialakítását, és megerősíthetik pozíciójukat.

(Autoref.)

95/233

VERMEULEN, W.M.: Qualitative standards for South African school libraries = South Afr.Lib. Inf.Sci. 62.vol. 1994. 4.no. 147-154.p. Bibliogr.

Minőségi normatívák dél-afrikai iskolai könyvtárak számára

Iskolai könyvtár; Normatívák, mutatószámok

A fejletlen iskolai könyvtári programmal rendelkező közösségekben az iskolai könyvtárak csak olyan "szabványok" betartására törekszenek, mint pl. az állományegységek száma, az alapterület és a személyzet létszáma. Bár a fenti mennyiségi irányelvek a szükséges befektetések szempontjából megfelelő mutatókat jelentenek az iskolai könyvtári programok számára, az egyes iskolákban minőségi irányelvek lefektetésére is szükség van az illető iskolák oktatási programjának természetére és az e programok keretében nyújtott szolgáltatások minőségére vonatkozóan. A szerző egy normatíva-keretrendszert mutat be, amelyik segítheti az iskolákat ab-

ban, hogy az oktatási programjaiknak megfelelő kvalitatív irányelveket fejlesszenek ki a könyvtáraik számára.

(Autoref. alapján)

Lásd még 211

Egyéb könyvtárak

95/234

WOŁOCH, Krystyna: Co dalej z bibliotekami zakładowymi? = Poradnik Bibl. 1995. 1.no. 11-12.p.

Hogyan tovább a vállalati könyvtárakkal?

Üzemi közművelődési könyvtár

A katowicei vajdaságban 1994 novemberében tanácskozást rendeztek az üzemi (szakszervezeti) könyvtárak helyzetéről és jövőjéről. Az e vajdaságban tapasztalható folyamatok és trendek bizvást képviselik az országosakat.

Amikor az üzemi (szakszervezeti) könyvtárak fővédnöke, az Országos Szakszervezeti Tanács 1980 novemberében megszűnt, a szakszervezeti könyvtárügy eróziója is elindult. Kezdetben még lassú volt, a kilencvenes évekre azonban mind gyorsabb lett. Az állami vállalatok válságos helyzetük miatt, a magánvállalatok pedig a munkavégzés racionalitására hivatkozva szüntetik meg sorra szociális létesítményeiket, köztük könyvtáraikat.

Az üzemi könyvtárak személyzete nagyrészt tehetetlen, nem is tudja, hová forduljon bajában. Azok a kísérletek, amelyekkel megpróbálták meghosszabbítani könyvtáraik életét, sorra megbuktak. (A katowicei vajdaságban egyetlen egy könyvtárat sikerült megmenteni a munkavállalók aláírásgyűjtő akciója eredményeként.)

Némi reménnyel kecsegtet az önkormányzati fiókká válás, csakhogy az önkormányzatok sem dúskálnak mostanában könyvtárfenntartási forrásokban. Ezen túlmenően további megszűnésekkel kell számolni. Köztük sok életképes, jól dolgozó könyvtár megszűnésével is.

A tanácskozás – mi mást tehetett volna – állásfoglalás kimunkálásával zárta munkáját. Eb-

ben kérelemként szerepel azt, hogy az új könyvtári törvényben legyen benne az üzemi könyvtár fenntartásának lehetősége, továbbá hogy történjen gondoskodás a megszűnt könyvtárak állományának védelméről.

(Futala Tibor)

Lásd még 281

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

95/235

SEREBNICK, Judith – QUINN, Frank: Measuring diversity of opinion in public library collections = Libr.Q. 65.vol. 1995. 1.no. 1-38.p. Bibliogr. 46 tétel.

Az eltérő vélemények képviselőit mérés a közművelődési könyvtári állományok alapján

Állományalakítás; Állományelemzés; Közművelődési könyvtár; Tájékoztatás szabadsága

A tanulmány célja egy olyan módszer kifejlesztése volt, amellyel mérhetőek a közkönyvtárak állományában tükröződő eltérő vélemények. A módszert válogatott OCLC tagkönyvtárakban tesztelték. A szóban lévő módszerhez tartozott egy objektív különbözőségi mutató (Simpson's index) megállapítása, a Books in Print (vagyis a könyvtáros számára a válogatásnál rendelkezésre álló választék) adatainak ellenőrzése, az egyes könyvtárak magas ill. alacsony mértékű eltéréseire utaló változók megválasztása. Négy vitatott szakterületet vizsgáltak:

abortusz, halálbüntetés, leszerelés és fegyverkezési ellenőrzés, euthanasia. A módszer tesztelése során elemezték a könyvtári állományadatakra vonatkozó kérdőívet, megállapították a könyvkiadási és -ismertetési jellemzőket, s megvizsgálták a kérdéses területek speciális érdeklődési csoportjainak adatait.

(Autoref. alapján)

95/236

UMLAUF, Konrad: Etatverteilung in Öffentlichen Bibliotheken – zur Bedeutung der Ausleihstatistik, der Preise und der Nicht-Buch-Medien = Bibliothek. 18.Jg. 1995. 3.no. 297-311.p.

Res. angol és francia nyelven

A költségvetési keret felosztása a közművelődési könyvtárakban – a kölcsönzési statisztika, az árak és a nem könyv jellegű anyagok jelentősége

Gyarapítási keret; Kölcsönzés; Könyvtárak; Közművelődési könyvtár; Statisztika

A közkönyvtárakban a beszerzési keret állománykategóriák szerinti felosztása úgy elméletben, mint gyakorlatban az állományegységek száma alapján és a tudományos–ismeretterjesztő irodalmat szem előtt tartva történik. A cikk egy olyan keretfelosztási modellt mutat be, amelyik az összes dokumentumtípust figyelembe veszi (tudományos–ismeretterjesztő mű, regény, gyermekirodalom, audiovizuális anyag, magazinok, elektronikus dokumentumok). A következő súlyozott tényezőket veszik figyelembe: az átlagárak különbségei, elhasználódás, avulás, a kölcsönözhető dokumentumok aránya. Beszámítják továbbá a közkönyvtárak piaci szegmenseinek átlagárait és az átlagos kölcsönzési arányokat az összes dokumentumtípusra vonatkozóan. A cikk végül az ismertetett modell előfeltételeit és korlátait tárgyalja.

(Autoref.)

95/237

UMLAUF, Konrad: Abschied von der "Bibliothek für alle". Zur Lage des Bestandsaufbaus = Buch Bibl. 47.Jg. 1995. 3.no. 238-251.p.